

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 8. maja 1878.

Obseg: Na vojsko, na vojsko, gospodarji! — O uravnavi gruntnega davka. (Konec.) — Slovensko slovstvo. — Blaznice (norišnice), kakoršne morajo biti in kaj je njih namen. (Konec.) — Stare hiše naše Ljubljane z zgodovinskimi črticami po gradivu pl. Radiča in dr. Lipiča. (Konec.) — Slovani in Italijani. — Izgled Evropske Turčije po preliminarjih Sv. Štefanskih. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.

Na vojsko, na vojsko, gospodarji! *)

Na vojsko, gospodarji! ne za Rusa zoper „Englen-darje“, ampak zoper „engerlinge“, — na vojsko ne zo-per „Ogre“, ampak zoper „ogrc“! — Pa pustimo šalo na strani; nam tû ni mar politično polje, in ne za Angleža in ne za Magjara; za polje kmetovalĉevo in njegove vrte in gozde nam gré, katerim se ta mesec bliža hud sovražnik, to je, hrošec (keber), kajti „kebrovo leto“ nam napovedujejo že sém ter tjé švigajoĉi hrošci. „Novice“ so v svojih teĉajih že toliko podukov napisale o tem škodljivcu, vendar vidimo, da, žalibog, je mnogo mnogo naših ljudi zeló nemarnih na lastno svojo škodo, zato ne more biti odveĉ še moja beseda.

Med škodljive mrĉese, kateri sploh rastlinstvu, posebno pa še mlademu sadnemu drevju veliko škodo delajo, prišteva se tudi hrošec (Maikäfer, Melolontha vulgaris). Tega velikega požeruha, ki ga ljudstvo keber imenuje, pa gotovo vsakdo dobro pozná, zatoraj ga tukaj natanĉneje ne bodem opisoval; ravno tako znana je tudi njegova liĉinka „ĉrv“ ali „ogrc“ (Engerling) imeno-vana; z njenim življenjem je pa potrebno bolj natanĉno se seznaniti.

V ugodnih legah prikaže se hrošec v času od srede meseca aprila do zaĉetka maja na dan (v bolj mrzlih krajih pozneje); leta 8 do 14 dni okoli, navadno proti večeru o toplih dnevih; živi se od mladega zeljenja listnatega drevja, posebno ljubi hraste, poljski javor (klanj), vrbo, in pa vsakovrstno košĉeno sadno drevje, kakoršno dostikrat popolnoma oguli; žre navadno zveĉer in pa ponoĉi.

Po splodbi zarije se babica 18 do 20 c. m. glo-boko v zemljo, kjer 30 do 40 svetlo-rumenih jajĉic v velikosti prosenega zrnja znese in kmalo potem po-gine. V 3—4 tednih potem se iz jajĉic razvijejo male liĉinke ali ĉrviĉki, katere v prvi jeseni dolgost 1½ cm. dosežejo; živé se od tankih koreninic in drugih rastlinskih tvarin v zemlji. Škoda, katero v prvem letu

*) Tudi „Slov. Gosp.“ na Štajarskem in „Kärnt. Volkst.“ na Koroškem opominjata kmetovalce na delo. C. k. deželna vlada na Štajarskem je po c. k. okrajnih glavarstvih oziroma po okrajnih odborih ukaz razposlala županstvom, naj strogo izvršujejo dotično postavo od leta 1868. Bi povsod potrebno bilo!

ĉrvi prouzroĉujejo, ne more se še preobĉutljiva ime-novati.

Konec družega leta doseže pa ĉrv dolgost do enega palca in pa debelost peresnega roĉka.

V ugodnih okolišĉinah (mitem podnebji) doraste ĉrv v tretjem letu popolnoma, sicer pa potrebuje še eno leto do svojega razvitja, in tako potrebuje večkrat 4—5 let do svoje dorasti, to je, da postane ĉrv 4½ cm. dolg, in debel pa kot precej moĉen svinĉnik. Opomniti mora se še to, da se ĉrv vsako leto po dvakrat leví. Vsako leto v jeseni zarije se globoĉeje v zemljo, da se tako zmrzline in pogina obvaruje.

Pred zadnjim levenjem zarije se posebno globoko v zemljo, kjer si napravi primerno votlino, in tu se potem zabubi, ter pravemu hrošĉu kot buba že moĉno enoliĉen postane.

Po tretjim spremenjeni, katero se globoko v zemlji izvrši, pride v 4. ali pa še le v 5. spomladi kot hrošec na dan. Škoda, katero ĉrvi v zadnjih letih pod zemljo na koreninah sadnega drevja in družega rastlinstva napravljajo, je zeló velika; pogostoma se primeri, da vsled objedenih korenin celó odrašena drevesa pod zeló pridejo. Koliko več škode pa ta malopridnež še le v drevesnicah napravi, ker so mu nežne koreninice dre-vesic prava sladĉica! Ta škoda je pa tem veĉa, ker se more še le potem zapaziti, ko je zaĉelo perje in mladje rumeneti in velo postajati; takrat je že navadno prepozno tako drevo še dalje pri življenji ohraniti, ker se ĉrv ne more drugaĉe zatreti, nego da se mora zemlja od korenin popolnoma odgrebsti, poloviti, kar pa na-vadno ima le malo vspeha in je z velikimi neprijet-nostmi združeno delo.

Najboljši pripomoĉek tega hudega sovražnika kme-tijstva in velikega požeruha zatreti ali vsaj njegov za-plod zdatno zmanjšati je edini ta, da se hrošci v veli-kem številu polové in ugonobé. To morejo pa le cele občine vspešno in zdatno dovršiti; z vsako pokonĉano oplodeno babico vniĉenih je ob enem tudi 30 do 40 ĉrvov in ravno toliko kebrov. Ta lov izvršuje se pa najzdatneje zjutraj ob zori, ko kebrí na drevesih tako rekoĉ popolnoma otrpnjeni sedé; drevo se dobro potrese, kebrí na tla popadajo in se poberó; dobro je pod drevo tudi rjuh položiti; na katere se kebrí otre-sejo in z malim trudom v kako posodo sesujejo. Po-moré se najhitreje s tem, da se s kropom poparijo. Umorjeni kebrí porabijo se zdatno za hrano kokošim in prešĉem; te živali jih kaj slastno pohrustajo; pa tudi za gnoj so dobri, posebno za kompost. Na ta naĉin se

more s kebrri nekoliko škoda, katero kmetovalcu proizročijo, poravnati.

Drugi način, ta mrčes zatirati, je ta, da se ob gojzidih (hrastovih) in vrtih napravijo po 1 m. visoki in do 2 metra široki okrogli kupi rahle zemlje, nekoliko z rastlinskimi tvarinami pomešani, v katere ostale oplodene babice jajčica nesejo (pred vsem ljubijo za to rahlo zemljo), ti kupi se potem pri toplem solnčnem vremenu večkrat dobro premečejo in z gnojnico polijo; vsled tega se jajčica ali pa tudi že izlezle ličinke popolnoma pokončajo; taka zemlja porabi se potem lahko kot gnojilo.

To sta dva zdatna pripomočka, tega škodljivca z vspehom zatreti in pokončati.

Pa tudi gospodje učitelji se s svojimi učenci v tej zadevi lahko prav veliko storijo. Otročaji ta mrčes kaj radi lové; drugega treba ni kakor kake primerno velike posode s pokrovom, in otrokom, posebno viših oddelkov, se zaukaže potem, ko se jim je senčna stran tega mrčesa dobro dokazala, da naj vsak potoma v šolo po živih ograjah 50 do 100 kebrov nabere, in to slednji dan; te naj potem na določenem kraju v pripravljeno posodo strese in učitelju prinese, kar se brez vsakoršne zamude časa in tudi skoraj brez truda v korist kmetijstva zgoditi more. Za vsako tako delo naj se otroci tudi nekoliko pohvalijo, kar jim je v spodbudo in ni brez vspeha.

Tega sem iz lastne skušnje dejansko prepričan, kajti prec prvi dan so mi otroci nad $\frac{3}{4}$ starega mernika kebrov v šolo prinesli, katere smo še tisti dan v kompostni kup zagreblji. In to opravlja mi šolska mladina slednji dan z večim vspehom. Ob enem se pa s tem mladina kolikor toliko tudi v napredku kmetijstva berži in uri.

Ako bode častitemu vredništvu po volji, *) popisal bodem na tem mestu prilično še nekatere druge kmetijstvu škodljive mrčese in pokazal način, kako da se morejo tudi s precej dobrim vspehom pokončavati.

Iz Šturije.

M. Rant, učitelj.

O uravnavi gruntnege davka.

(Konec.)

Edino samo predrugačenje §. 37. postave od 24. maja 1869. leta se nam potrebno zdi, in tudi le samo to spremembo po novi postavi moremo za dobro spoznati. Ta §. se ima namreč spremeniti tako, da po dovršeni vcenitvi župani prejmejo tudi mape in parcelne protokole, posestniki pa vsak svojo polo od svojega posestva. Iz teh aktov se bo vsak lahko prepričal, ali ima a) vse svoje parcele na svoje ime tudi vpisane; b) v kateri dobrotni razred je vsak kos vcenjen in koliko da meri, pa tudi c) kako so zemljišča družih sosesčanov vcenjena; pritožba mu je potem o pravem času mogoča, če to ali uno ni prav. — To smo v dosedanji postavi pogrešali.

Mi tedaj mislimo, naj, ker se je že toliko in toliko milijonov za izvršbo nove vcenitve potrosilo, privoli se še to, kar je za njeno popolno dovršenje potrebno, da morejo naši vcenilci svojo vcenitev po dosedanjem načinu do konca dognati. Varovati se je skrpanega dela; delo naj je enakomerno in popolno; popravljanje utegnilo bi več stati, kakor pa vcenitev po dosedanji obliki, in vendar bi bilo malo prida.

Vgiba se tudi, zakaj da deželni tarif ministerstvo že ni potrdilo ali za vse dežele končno določilo. Ko bi se bilo to že od začetka zgodilo, bilo

*) Nam bo jako drago.

Vred.

bi to jako pospešilo vcenitev; vsak vcenilec imel bi po takem že kaj stalnega pred očmi in bi se pri svojem delovanju lahko na kaj stalnega opiral; tako pa z nekako bojazljivostjo še zmirom v prihodnost zre, kaj da nam prinese. Zakaj se s tem še zmirom odlašá, ne moremo uganiti.

Nepotrebni stroškov je pa dosedaj zares dosti bilo, a tudi v prihodnje bo jih še dokaj, kakor je stvar sedaj nastavljena.

Potrosilo se je namreč za pregledovanje zemljišč o tej zadevi zedinjenja o vcenitvi na meji deželá in pa oddelkov v domači deželi. Posebno so se nam pa tiste komisije celó nepotrebne zdele, ki so ob mejah dežele zemljišča pregledovale, na dan po 150 do 200 gl. stale, a prav nič končnega določile, marveč razsodbo centralni cenilni komisiji prepustile o zemljiščih, za katerih vcenitev se niso zedinile.

Nepotrebna se nam je zdela tudi posebno vcenitev gozdov po poročevalcih samih, katero so potem vcenilci poslanci ponavljali. Dosti časa se potrači tudi z napravo posebnih cenitvenih tabel, sedaj makulturnih tabel, kajti iz njih se mora kasneje vse v parcelne protokole prenašati lahko bi se brez vsacega pomisleka vcenitev koj v parcelni protokol vpisevala. Tudi se izvršuje vcenitev na podlagi oralov; dasiravno imamo postavo od 23. julija 1871. leta za metrično mero, treba bo zato z veliko potratom časa in z velikimi stroški končno vse preračunati v metrično mero, ker ta ima z letom 1876. začeni izključljivo veljavo. Nasproti se pa nepotrebno v parcelnih protokolih stalnega katastra stara mera na metrično mero predeluje; ti protokoli bodo po dovršeni novi vcenitvi čisto za nič. Za to prerajtbo se je v treh letih veliko tisoč goldindinarjev potrosilo brez vse koristi, in se še zmirom trosijo, ker delo še ni dognano. No, tū, tū bila bi varčnost na pravem mestu, ne pa pri izvrševanju vcenitve.

Konečno naj omenimo še to, da so pri izvrševanju vcenitve za stalni kataster ob času absolutne vlade poljedelce dotični župan in pa zaupni možje iz soseske z določilnim glasom zastopali; se li nam konstitucionalizem bode skazal slabejše, in pri vcenitvi nam naših izvoljenih cenilcev ne bode pustil?!

Najbolje pa najhitreje bi se bil gruntni davek vrnal, če bi se bil stalni kataster revidiral, se ve da s sodelovanjem županov in zaupnih mož in dotične soseske. Možje iz vsake soseske poznajo dobro svoja zemljišča, pa tudi sosednih sosesk. Soseska bi se lože soseski primerjala, kakor pa sedaj, ko je v enem cenilnem oddelku po 20, 40 in se več občin; poprej je bila vsaka soseska za-se cenilen oddelek in je imela svojo vrstilno tarifo. In še sedaj, če se tudi vse delo, kar ga je že na novi način dovršenega, popustí, bi se stari kataster poprej revidiral, kakor bo pa nova vcenitev dognana, se ve da le s pogojem, ako vsaka soseska sama delo pod vladnim vodstvom v roke vzame.

To se nam je treba zdelo omeniti z nujno željo, da se na dotičnem mestu vse dobro in vestno prevdari, predno se kaj novega določi, da ne bode novo slabeje memo starega. Zato še enkrat: „videant consules“, da se krivica ne zgodi kmetijstvu in ne trosijo novci nemarno!

Slovensko slovstvo.

* Prvi splošni shod Avstrijskih katoličanov in njegove resolucije (sklepi) in važniši govori (s potrebnimi razjasnili) na Dunaji meseca maja 1877. Poslovenil in spisal dr. Lavoslav Gregorec, vrednik „Slov. Gosp.“ in podpredsednik kat.-polit. društva v Mariboru.